

BÜKKSZENTERZSÉBET

településképi arculati kézikönyve | 2017

készült:

Bükkszenterzsébet Község Önkormányzata megbízásából
polgármester: Ortó Szilárd
jegyző: Maticska Rita

314/2012. (XI. 8.) Korm. rendelet alapján

a

Lechner Lajos Tudásközpont,
Nemzeti Médiahatóság,
Bükk Nemzeti Park,
valamint az
Egri Járási Hivatal Építésügyi és Örökségvédelmi Hivatalának
adatszolgáltatása segítségével

készítette:

Hoór Kálmán - főépítész
Boros András - építész
Boros Marianna - környezetirányítási szakértő
Hoór Csilla - munkatárs
Harsányi Péter - munkatárs
Veres Tünde - munkatárs

felhasznált irodalom és adatbázisok:

Bükkszenterzsébet Település Rendezési Terve
Heves Megye Műemlékei
Heves Vármegye Községei - ifj. Reiszig Ede dr.
bukkszenterzsebet.hu
openstreetmap.hu
mapire.hu
fentrol.hu
Rakoncay Zoltán: Természetvédelem. Szaktudás Kiadó Ház Budapest 2002
A Hevesi füves puszták tájvédelmi körzet. Bükk Nemzeti Park Igazgatóság Eger 2005
Bepillantás Dél-Heves Természeti Értékeibe Üröm Környezet-és Természetvédelmi
Egyesület, Heves Eger 2013
wikipédia.hu
bnpi.hu
egriborut.hu
Mátraalja borvidék ismertető
kaptarko.hu
Bábakalács füzetek-10 Jeles kövek
„Zöld Horizont” Bükk nemzeti park.
Veres Zsolt: Homokkő Birodalom Észak Magyarországon. Természet Világa 146. évfolyam.
4. szám

2017

TARTALOM

Tartalom	3
Bevezetés.....	5
Bükkszenterzsébet bemutatása.....	6
Örökségünk	8
Település-karakterek	30
Jó példák történeti I. átalakuló karakterű településrészhez	35
Jó példák történeti II. karakterű településrészhez.....	39
Jó példák telepített I. karakterű településrészhez.....	41
Ajánlások, építészeti útmutató.....	43
Jó példák sajátos építményfajták, reklámhordozók, utcanévtáblák	60

BEVEZETÉS

A településképi arculati kézikönyv a település bemutatásával az épített és természeti értékek megismertetésével, útmutatóval segíti a település fejlesztésében érdekelteket.

Észak-Magyarország, ezen belül Heves megye bővelkedik régi korok történelmi emlékeiben. Ezer év hosszú idő, mégis rohanó világunkban hajlamosak vagyunk elfelejteni mit is jelent ez az örökség. Házaink, templomaink néma tanúi ezeknek a koroknak, még akkor is, ha egy-egy település fejlődésének folytonossága a viharos történelmünknek köszönhetően többször megszakadt. Talán éppen ezért fontos olykor vallatóra fognunk szülőföldünk néma köveit. Nézzünk körül egy pillanatra! Vegyük észre rejtett értékeinket! Ne tévesszen meg minket az sem, ha az idő nyomot hagyott rajtuk. Saját történelmünket rejtik e falak, melyeket hozzáértéssel, szeretettel és hittel a mi feladatunk megőrizni, hozzáadva saját korunk értékeit.

Ez a kézikönyv ebben az értékmegőrzésben és értékteremtésben kíván segítséget nyújtani, röviden bemutatva a település épített és természeti adottságait. Az örökségünk fejezetben kiemeljük azokat az objektumokat, épületeket, műemlékeket, melyek a település önazonossága szempontjából kiemelkedő helyet foglalnak el. Az ajánlások fejezetben áttekintést nyújtunk a község különböző karakterű részeiről, valamint az útmutatóban fogalmazunk meg arról, hogy milyen építészeti eszközök révén tudjuk kedvezően befolyásolni egy-egy utca, településrész összképét. Az utolsó, jó példák fejezetben pedig olyan – a településen található – épületek, utcaképi elemek fotóit közöljük, melyeket vagy egészüket, vagy részletmegoldásait tekintve példaértékűnek tartunk. A kézikönyv csupán egy útmutató, nem helyettesítheti a döntéshozók, az építetők odafigyelését, az építészek felkészültségét, az építésben résztvevők felelősségét.

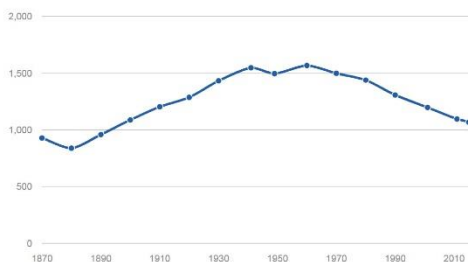
BÜKKSZENTERZSÉBET BEMUTATÁSA

A Cserelápon levő kutat a XIX. század végén Kastélykút néven ismerték, a föltte emelkedő „kastélyormon” a jelzett időben még felismerhetők voltak egy terjedelmes épület alapjai. Az 1332 — 37. évi pápai tizedjegyzék Sancta Elisabeth néven említi. 1451-ben Egyházassenthelsebeth, 1466-ban Zenthersebeth néven fordul elő. A török korszakot jelentősebb falupusztulás nélkül vészelte át. A XVI. század végén Borsod megyei faluként emlegetik, mint a Pataky, Hubay, Boza családoknak, illetve Boza Katalin férjének, Török Bálint szendrői várkatonának birtokát. 1615-ben Daróczi István a birtokos. Ennek magtalan halála után 1638-ban a Bartha család nyert itt adományt. 1634-ben az Újfalusy, Gyenge, Zay és Kovács családok is birtokrészekkel rendelkeznek. 1648-ban Gallyas Mátyás háramlott javait az osgyáni Bakos család, Kovács András birtokait pedig a mellétei Barna család szerzi meg. A falu a XVII. század közepén nagyszámú apró nemesi birtokra darabolódott szét. 1667-ben Szeremi Lukács végrendelkezése folytán a falu jelentős része Szeremi Anna férjének, Bertóty Ferencnek birtokába jutott, de a XVII. század végén birtokosok lettek olyan kismanes családok is, amelyek az 1621. évi dézsmajegyzékben még a jobbágyok névsorában szerepeltek, a Zay, Bozó, Utasi, Bakos családok. 1696-ban hat telkesjobbágy lakott a faluban. A XVIII. század első felében a Bertóty, Kovács, Dőry, Draskóczy és Plathy családok voltak a birtokosok. 1774 táján a 22 jobbágytelekből álló falu fele a Plathyak kezén volt. Ezek 20 évre Orczy Lőrincnek zálogosították el birtokrészüket. 1806-ban Orczy József özvegye visszabocsátotta a zálogos birtokot a Plathyak és a velük rokon Ónody, Ambrózy, Gyürky családok részére. 1836-ban az Utasy, Menyhárt, Plathy, Ónody, Kovács családok egyenként 2 — 3 jobbágytelek birtokában voltak. BükkSZenterzsébet 1848 táján 4—5 kisbirtokos földesúr kezén levő úrbéres falu 42 jobbágyháztartással és ugyanannyi zsellércsaláddal. 4300 holdas határából ezen időpontig erdőirtás útján 1400 holdat kapcsoltak be a szántógazdálkodásba, ennek 40 százaléka állott a földesúri majorok kezelésében. A falu lélekszáma 1786-ban 842, 1860-ban 890. Községi pecsét 1775-ben: csoroszlya, ekevas, körirata: Sz. Ersebet falu pecet.

Terület
forrás: data2.openstreetmap.hu

Népesség
forrás: nepesseg.com

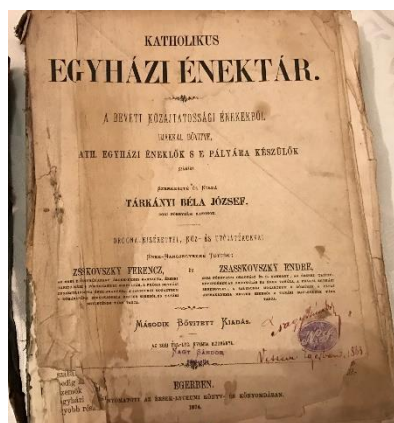
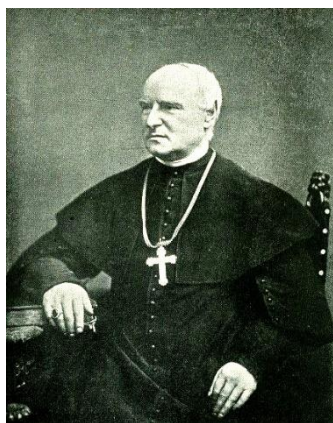

Történelmi pillanatképek Bükkszenterzsébet múltjából

Tárkányi Béla

Miskolcon született 1821. január 2-án Viperina József néven, melyet 1844-ig használt. Elemi iskoláját és a gimnáziumot szülővárosában és Lőcsén végezte. 1836-ban került az egri papképzőbe. 1840-ben a Kisfaludy Társaság pályázatán Honáldozat című balladája díjat nyert. 1841-ben egy szatírájával elnyerte a Kisfaludy Társaság dicséretét. 1844 februárjában Petőfi Sándor Tárkányit kereste, mikor Egerben járt és a papnevelésben megszállt éjszakára. Tárkányi neve ekkor már ismert volt az irodalom világában, levelezett Toldy Ferencsel is. Az Eger című újság 1944-ben így emlékezett vissza erre az eseményre (a cikk közli Petőfi levelét, amelyet a Szeminárium portásánál hagyott, mivel nem sikerült Tárkányival találkoznia a három nap alatt, amíg a kispapok vendége volt). 1844. július 15-én Rajner Károly érseki vikárius szentelte pappá. Bükkszenterzsébeten káplán, ahol az egyházi énekreformhoz gyűjtött anyagokat, valamint a népénekeket tanulmányozta. 1846 nyarán visszakerült Egerbe, ahol az egri érseki irodában dolgozott mint Pyrker László érsek „szertartója és iktatója”. Pyrker gyakran magával vitte őt külföldi útjaira. 1847 októberében Bécsbe kísérte el az érseket, novemberben jelen volt a nádorválasztáson Pozsonyban. 1849. július 10-én hitszónokká nevezték ki. Pyrker halála után Bartakovics Béla érsek titkára, majd 1858-tól egyeki plébános. 1858-ban lett a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja. Bartakovics érsek megbízásából elkészítette a Szentírás új katolikus fordítását, amiért IX. Pius pápa 1866-ban kamarássá nevezte ki. 1868-ban egri kanonok, 1869 és 1872 között egyházmegyei tanfelügyelő. 1872-ben megválasztották a Szent István Társulat alelnökévé. 1879-ben Samassa József érsek az Érseki Líceumi Nyomda prefektusává nevezte ki. 1880-ban nagy megtiszteltetés érte: a Magyar Tudományos Akadémia tiszteletbeli tagja és a budapesti egyetem tiszteletbeli doktora lett. Nemcsak költészettel és a Biblia fordításával foglalkozott, hanem ima- és énekeskönyveket is összeállított. Katolikus egyházi énektára 1855-ben jelent meg. Értékes festményeit végrendeletében a Magyar Nemzeti Múzeumra, az Országos Képtárra, és a Nemzeti Arcképcsarnokra hagyta. 1886. február 16-án hunyt el, az egri főszékesegyházba temették.

forrás: beszelooutcanevek.ektf.hu

ÖRÖKSÉGÜNK

Ebben a fejezetben bemutatjuk a település épített és természeti értékeit

Települések épített értékei (általános áttekintés)

Az épített örökség megóvása és fenntartása az emberiséggel egyidős. A jelentősebb építmények vagy épített környezetek védelmét napjainkban is előírások, jogszabályok határozzák meg, ezáltal is elősegítve a jövő nemzedékek részére történő épített kulturális értékek megismerését, megőrzését.

Az épített örökségvédelem fokozatai:

Nemzetközi védelem – világörökség szintjén meghatározott építmény, vagy környezet megőrzését, nyilvántartását szabályozza.

Országos védelem – műemlékvédelem, amely az országos szinten meghatározott építmény, vagy környezet megőrzését, nyilvántartását szabályozza.

Helyi védelem - helyi, önkormányzati szinten meghatározott építmény, vagy környezet megőrzését, nyilvántartását szabályozza.

„A helyi védelem célja egy adott településnek és környezetének, az ott megtalálható értékes építészeti, táji, valamint az épített környezettel összefüggő természeti jellegzetességeknek minél hitelesebb és teljesebb megőrzése.”

Településképíleg meghatározó - helyi, önkormányzati szinten, településkép szempontjából meghatározó építmény vagy környezet nyilvántartása az arculati kézikönyvben, melyek később helyi védelem alá is kerülhetnek.

A fennmaradt és védelemre méltó épületek, épített környezetek, mind történeti, mind pedig művészettörténeti szempontból jelentős értéket képviselnek, ugyanakkor az adott közösség önmeghatározásának is fontos pillérei. Fenntartásuk és méltó hasznosításuk tehát gazdasági, kulturális, végső soron településpolitikai érdek.

Nemzeti emlékhely

A nemzeti emlékhelyek történelmünk legfontosabb helyszínei, az emlékezet egyszerre szimbolikus és valóságos terei. Bár gyakran fontos építészeti alkotások, nem elsősorban műemléki szempontok alapján számítanak jelentősnek, hanem kiemelkedő történelmi szerepük miatt.

Történelmi emlékhely

A történelmi emlékhelyek az emlékezet olyan fontos helyszínei, amelyek nemzeti, felekezeti, regionális vagy kisebbségi szempontból kiemelkedőnek minősülnek. Bár gyakran fontos építészeti alkotások, nem elsősorban műemléki szempontok alapján számítanak jelentősnek, hanem kiemelkedő történelmi szerepük miatt.

Bükkszenterzsébet épített értékei

Szent Erzsébet templom – nyilvántartott műemléki érték

A templomot 1696-ban még nem említik, 1720-ban Szt Erzsébet tiszteletére szentelt egyházáról van szó, 1732-ben pedig mint kőtemplom szerepel. A bükkszenterzsébeti templom 1749-től 1804-ig vezetett számadásai és az 1767. és 1811. évi canonica visitatiók szerint a község lakói 1761-től újonnan építették a templomot. Ekkor egy oltára van. Sekrestyéjét is ekkor építik kőből. A templomon fatorony áll. A toronygomb aranyozásáért 18 forintot, az ácsnak toronymunkákért 43 forintot fizetnek ki. 1767-ben nagyobb építkezésbe fognak, ekkor a kőművesek 100 forintot kapnak. 1770-ben készülnek a templom padjai és 1773-ban a kőművesek a templom kerítésének emeléséért 38 forintot vesznek föl. 1804-ben a boltív javításra szorulna, de a templom pénztárában nincsen rá pénz. A plébános 1807-ben Sajóvárkonyból hozott kőművesmestert és Rimaszombatból ácsot. A kőműves háromféle tervet készített a düledező templom helyreállítására. 1. Kidobja a pilléreket és új boltozást csinál 998 forintért. 2. Az új boltozáson kívül bővíti a templomot és tornyot is épít hozzá, 3726 forintért. 3. Kidobja a pilléreket, eltávolítja a rossz boltívet s egyszerű deszkamennyezetet készít 1054 forintért. A 2. sz. legkomolyabb tervet elvetik, mert a templom pénztárában ekkora összeg nincs. Az 1811. évi canoniea visitatióból kitűnik, hogy Kovács Máté plébánossága alatt az építmény oldalfalai és boltívei meghasadoztak, így belül 6, kívül 2 pillérrel támasztották alá, de a középső pillérek vastagsága s a pillérek közötti tér szűk volta miatt a templomtér a hívek befogadására nem elegendő. 1815-ben Povolni Ferenc egri építőmestertől kérnek véleményt, aki megállapítja, hogy a pillérek sokasága nemcsak elrúttja és szűkíti a templomot, de az építmény rövidesen össze fog dőlni. Az érsekség pontos költségvetést kér Povolnitól a restaurálás költségeiről, azonban a templom 1827-ben is még ugyanilyen állapotban van, boltozatait bent 6 formátlan oszlop tartja. 1833-ban értesülünk, hogy a kőműves és ács tervei már megvannak, csak engedély kell, hogy az építkezést elkezdhessék és a kifizetéseket teljesíteni lehessen. Az összes költség 2200 forint. 1836-ban Istványi József plébános teljesen átalakította a templomot. Szószékét befestették, bearanyozták, új tabernaculumot készítettek, mellékoltárt és keresztkutat állítottak és az omladozó fatornyot kijavították. 1840-ben Pyrker érsek a bérmálás során látta a főoltár képét és utasítást adott új oltárkép festésére. A munkát Balkay Pál egri festőre bízták, a kép ugyancsak Szt Erzsébetet, mint özvegyet ábrázolja. A festmény 200 forintba került. A mellékoltár Jákob pátriárkát ábrázolja, állítólag a trinitáriusok egri zárdájából került ide. Az olajfesték tenyérnyi területekről lehullott „ám így is művészi alkotás”.

Utcavonal mögött fekvő kertben szabadon álló XVIII. századi templom, 1800 körüli részekkel.

Oromzatos homlokzatán két klasszicizáló, párkányos sarokpilléren nyugvó széles osztópárkány, amely az épületen ereszpárkányként fut körbe. Középen egyszerű szalagkeretes, bojtdíszes, egyenes záródású kapu, fölötté kicsiny zsalutáblás, szegmentíves záródású kórusablak. Ennek két oldalán és az orom-mezőben félkörös szoborfülkék. Jobbról az oldalhomlokzaton három támpillér és három szegmentíves ablak. A szentély visszalép és a nyolcszög három oldalával záródik, rajta az előbbihez hasonló ablak. A bal oldali hajófalán ismét három támpillér és három hasonló ablak, valamint féltetős sekrestye épület. Kovácsoltvas kereszttel díszített fa huszártorony, körben négy félköríves zsalutáblás ikerablak. Nyeregtető palahéjjal.

Plébániaház és emléktábla

(Településeképileg meghatározó)

A plébánia igen régi, 1335-ben már fennállott. Rákóczi szabadságharca idején a pétervásári plébániához tartozott, 1712 óta önálló plébánia. A papiak „fából épített sötét hely, igen régi, közel az összedüléshez”. A mai plébániát az 1789-ben Orczy József által az új épület céljára felajánlott telekre építették. A mai plébánia 1794-ben épült.

Kovács féle gőzmalom
(Településképileg meghatározó)

Háromszintes, palatetős, vöröstéglából épült gőz-hengermalom

Temetői kapu
(Településképileg meghatározó)

Tájház - Palóc értéktár
(Településképileg meghatározó)

Trianoni emlékmű
(Településképileg meghatározó)

Lakóház - veszélyeztetett
(Településképileg meghatározó)

Lakóház
(Településképileg meghatározó)

Polgármesteri hivatal
(Településképileg meghatározó)

Második világháborús emléktábla – templom falán elhelyezve
(Településképileg meghatározó)

Feszület – templom kertben
(Településképileg meghatározó)

Temetői kereszt
(Településképileg meghatározó)

Fa kereszt – temető
(Településképileg meghatározó)

Feszület – Bem József utca eleje
(Településképileg meghatározó)

Feszület - Szabadság u. 12.
(Településképileg meghatározó)

Terméskő feszület, fehérre festett a kerítésen belül.

Feszület - Szappan-kő alatt az út közelében
(Településképileg meghatározó)

Feszület - Szabadság u. 284. előtt
(Településképileg meghatározó)

Terméskőből épült, fehérre meszelt, körülötte fehér kovácsoltvas kerítés. A kereszten fém Jézus alak.

I. világháborús emlékmű – templom kert
(Településképileg meghatározó)

Építészeti részletek

Települések védett területei és természeti értékei (általános áttekintés)

Településünk védett területeit és természeti értékeit akkor ismerhetjük meg a legjobban, ha tisztában vagyunk ezen területek védelmét meghatározó szabályokkal és a besorolások lényeges szempontjaival. Mi is a természetvédelem feladata? Az 1996-ban életbe lépett természetvédelmi törvény bevezette a természeti értékek és területek általános védelmét, mely kiterjed a tájra, a vadon élő élővilágra, a természeti területekre, az élőhelyekre és a földtani természeti értékekre. Az ember által nem bolygatott területen még lehet passzív természetvédelmet folytatni, de területeink döntő részén már szükséges a cselekvő aktív beavatkozás. A természetvédelem célja a tudományos és kulturális szempontból legjelentősebb természeti értékek természetes vagy ahhoz közeli állapotban való megőrzése, fenntartása és bemutatása révén azok közkinccsé tétele.

Fontos tudnunk, hogy a természet közvagyon, országhatárokon belül nemzeti kincs, ennek megőrzése gyarapítása minden generáció feladata. Ezen feladat ellátásához ismeretekre van szükség, oktatással, képzéssel, tudatformálás segítségével sokat tehetünk a természetvédelméért. Mire is kell figyelniük? Rövid összefoglalásként földtani, növénytani, állattani értékeinkre és közérzetünk szempontjából kiemelten fontos tájképi értékekre. Épített környezetünk szépségét emelik kultúrtörténeti értékeink, melyek múltunk, történelmünk fontos alkotásai, elődeink, őseink megmaradt emlékezete.

Településünk természeti és kultúrtörténeti értékeinek felméréséhez, bemutatásához ad segítséget az alábbi rövid rendszerezés, mely a legfontosabb védett terület típusok listáját, illetve értelmezését tartalmazza:

Nemzeti park az ország jellegzetes természeti adottságaiban lényegesen meg nem változtatott, olyan nagy kiterjedésű területe, melynek elsődleges rendeltetése a különleges jelentőségű, természetes növény- és állattani, földtani, víztani, tájképi és kultúrtörténeti értékek védelme, a biológiai sokféleség és természeti rendszerek zavartalan működésének fenntartása, az oktatás, a tudományos kutatás és a felüdülés elősegítése.

Tájvédelmi körzet az ország jellegzetes természeti, tájképi adottságokban gazdag nagyobb általában összefüggő területe, tájrészlete, ahol az ember és természet kölcsönhatása esztétikai, kulturális és természeti szempontból jól megkülönböztethető jelleget alakított ki, és elsődleges rendeltetése a tájképi és természeti értékek megőrzése.

Természetvédelmi terület az ország jellegzetes és különleges természeti értékekben gazdag, kisebb összefüggő területe egy vagy több természeti érték illetve ezek összefüggő rendszerének védelme.

Természeti emlék valamely különlegesen jelentős egyedi természeti érték, képződmény és annak védelmét szolgáló terület.

Ökológiai folyosó az egyes védett természeti területek, valamint egyes védett természeti területek védőövezete, Natura 2000 területek, érzékeny természeti területek és a természeti területek között a biológiai kapcsolatokat biztosító, vagy ezt elősegítő területeket, területsávokat és területmozaikokat, és ezek láncolatát, valamint az ezeken található élőhelyeket jelentik.

Ökológiai hálózat egyes védett természeti területek, valamint egyes védett természeti területek ökológiai (zöld) folyosókkal biztosított biológiai kapcsolatainak egységes elnevezését jelenti.

Érzékeny természeti terület az olyan extenzív művelés alatt álló terület, amely a természetkímélő gazdálkodási módok megőrzését, fenntartását, ezáltal az élőhelyek védelmét, a biológiai sokféleség fennmaradását, a tájképi és kultúrtörténeti értékek megőrzését szolgálja.

Natura 2000 terület (európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű terület) külön jogszabályban meghatározott különleges madárvédelmi terület, különleges természetmegőrzési, valamint kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területnek kijelölt terület, illetve az európai unió által jóváhagyott különleges természetmegőrzési, valamint kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület.

Egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző természeti érték képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van.

A településre vonatkozó természeti értékeket jelen fejezet térképmelléklete tartalmazza. A település természetvédelmével kapcsolatos kérdések a Bükki Nemzeti Park felügyelete alá tartoznak.

Bükkszenterzsébet természeti értékei

Az Északi-középhegységben a Heves-Borsodi dombságban a Leleszi patak mellett fekszik. A település közvetlen határában található a Bükki Nemzeti parkhoz tartozó Tarnavidéki Tájvédelmi Körzet. Itt számos védett, ritka növény- és állatfaj (pl. holló, sólyom) látható.

További természeti értékei a glaukonitos homokkő a Nagy-kő, a Kis-kő és az Ordas-kő. A Nagy-kő körüli ősbörökás szintén a védett területekhez tartozik. A Magyar Állami Földtani Intézet bemutató célokat szolgáló löszfal-talajszelvényt alakított ki az Erzsébet-völgy felé vezető közút bejáratánál. A Nagy-kői tanösvény 5-8 km hosszú, az útvonal mentén táblák jelzik a haladási irányt, és felhívják a figyelmet a környék földtani jellegzetességeire, a védett növényekre és állatokra. A Nagy-kő 60-80 m magas csaknem függőleges sziklafal.

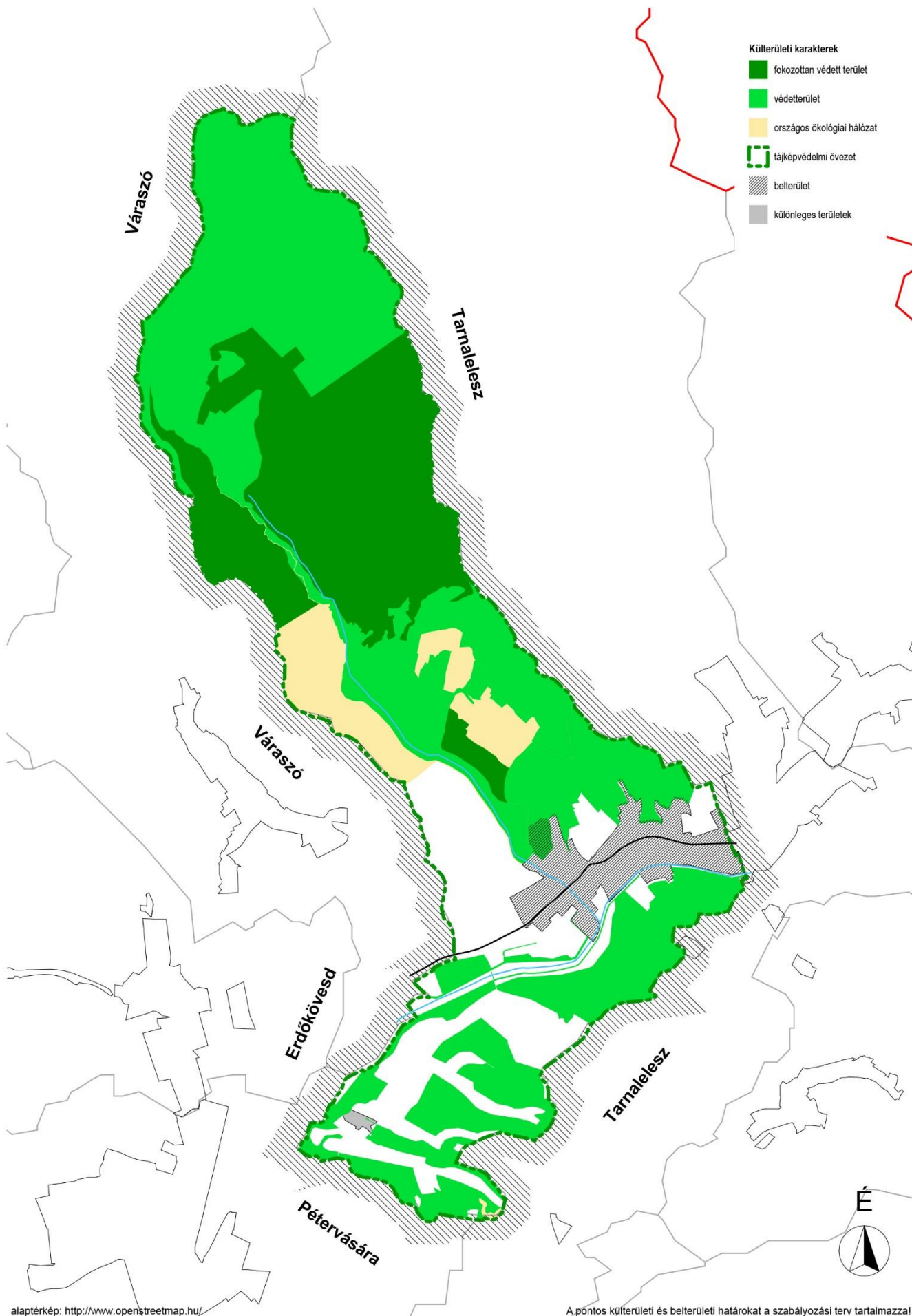
Mi is a glaukonit, egy piciny, zöldes színű hidroszilikát ásvány, melynek jelenléte egy üledékes kőzetben, jelen esetben a homokkőben két részről is kiemelkedően fontos. Először is a glaukonit csak olyan tengervízben képződik, amely 200 m-nél nem mélyebb, kb. 15 C fok hőmérsékletű és az áramlások által jól mozgatott, másodsorban alkalmas az üledékes kőzetek kormeghatározására, mert az üledékekkel egy időben képződik.

A Nagy-kő a legszebb magyar homokkő hegy.

A védett császármadár az egyik legritkább madárfajunk is a Tarnavidéki Tájvédelmi körzetben található.

alaptérkép: <http://www.openstreetmap.hu/>

A pontos külterületi és belterületi határokat a szabályozási terv tartalmazza!

Bükkszenterzsébet község természeti értékei 2017

Bükkszenterzsébet Község Településközi Arculati Kézikönyve 2017

TELEPÜLÉS-KARAKTEREK

Ebben a fejezetben és az elkövetkezőkben a település építészeti karaktereivel foglalkozunk

Építészeti karakterek osztályozását sokféleképpen közelíthetjük meg. Az építés ideje, a kor amiben az épület megszületett mindig nyomot hagy a külső megjelenésén is, ezért olyan osztályzási rendszert választottunk, mely alapvetően az építési korszakok alapján határozza meg a karaktereket. A karakterek azonosításában nagy segítségünkre vannak a katonai felmérések I-III. katonai felmérés (1763-1887) valamint Magyarország Katonai Felmérése (1941), továbbá a 60-as évek légifelvételei.

Történeti I. karakterű településrész (1763-1920)

A török dúlás alatt az ország jelentős területe elnéptelenedett és falvak váltak pusztává a hódoltság területén, mely a mai Magyarország jelentős területeit érintette. A 150 éves török uralom után újra benépesülő falvak a 18. sz.-tól az első világháborúig megszakítatlan fejlődést mutatnak, mely a népi építészeti változatos formáit alakította ki. Sok településen még ma is azonosíthatóan létezik ez a karakter. Megőrzése közös érdekünk.

Történeti II. karakterű településrész (1920-1945)

A két világháború között a trianoni trauma után ismét megfigyelhető egy fellendülés, mely bizonyos településeket vidéken is megérintett. Még a „boldog békeidőkben ideális körülmények között alkotó építészek, Kós Károly és a „Fiatalok” köre olyan építészeti stílust teremtett, mely a 30-as években is termékeny talajra talált a vidéki építészeti környezetben.

Telepített I. karakterű településrész (1950-1960)

A két vesztes világháborút és az erőszakos államosítást követően a termelészövetkezetek fellendülő időszakában és a „háztáji” termeléssel kiegészítve a vidéki lakossága gazdasági erősödését jelzi a „kockaházak” tömeges elterjedése. Ez a népi építészettel való radikális szakítást is jelentette, ugyanakkor talán ez az utolsó korszak, amikor falvaink egységes utcaképpel rendelkeztek.

Telepített II. karakterű településrész (1990-)

Az 1990-es rendszerváltás után kialakuló gazdasági helyzet, valamint az építőipari anyagok egyre szélesedő választéka a vidék egységes építészeti arculatának teljes felbomlásához vezetett. Az új telekosztások jellemzően az oldalhatáron álló beépítést elhagyva szabadon álló formát részesítették előnyben. A motorizációval együtt a gépkocsi is, mint jelentős vagyontárgy helyét követelt magának az ingatlanon. A „nappali” helyiség megjelenésével és a tetőtérbeépítések elterjedésével léptékváltáson mennek keresztül házaink.

Mezőgazdasági birtokközpontok

A mezőgazdasági birtokközpont az 1990-es években felszámolt TSZ birtokközpontok újra hasznosulása, az ezzel kapcsolatos átépülés, napjainkban is folyamatban van, illetve új birtokközpontok kialakulása is megfigyelhető.

Ezeknél a külterületi természetben való építettségük okán az építésnél, átalakításnál, bővítésnél a kilátásvédelem, rálátásvédelem és tájvédelem szempontjait is javasoljuk figyelembe venni.

Üdülőházas karakterű településrész

A 80-as évekre már a lakosság jelentős része rendelkezett gépkocsival. A városi létből a vidék nyugalmaiba vágók körében közkedvelté vált a „vikendház”. A hétvégéken megelevenedő jellemzően külterületeken lévő épületek sajátos világot képeznek mind a mai napig.

Átalakuló településrész (kiegészítő karakterjellemező)

A fenti karakterek a legritkábban jelennek meg tisztán. Ott ahol a változás olyan mértékű, hogy az eredeti karakter nehezen felismerhető, esetleg csak az utcaszerkezet és a telekosztás őrzi azt ott az „átalakuló” településrész megnevezéssel jelöljük az eredeti karakter nevének megtartása mellett.

Településkép szempontjából veszélyeztetett településrész

A településrész megváltozott gazdasági és szociális állapota kedvezőtlen folyamatokat indított el, mely napjainkra a településképben is jelentős károkat okozott. Ezen folyamatok okainak feltárása véleményünk szerint fontos, de nem a településképi arculati kézikönyv feladata. A térképen jelöljük az érintett településrészeket.

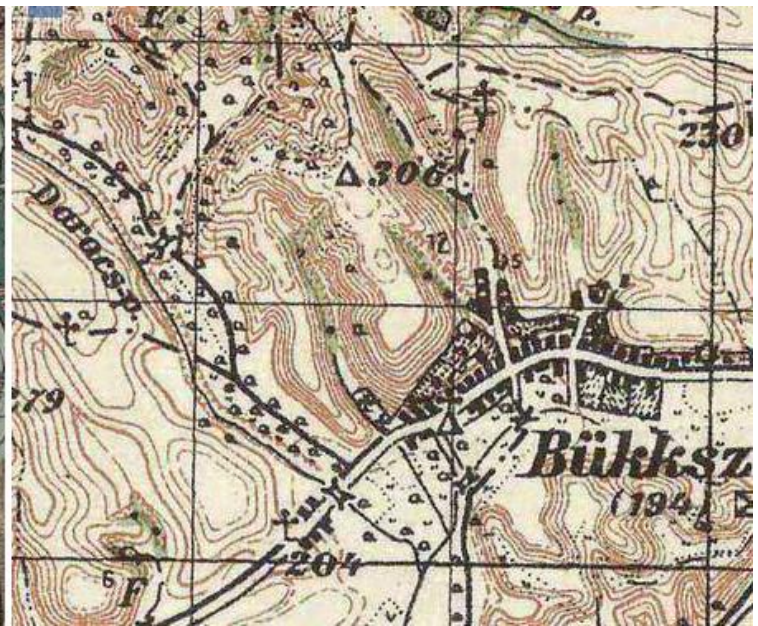
Bükkszenterzsébet település karaktere

A település első hiteles ábrázolása szerint (Josephinische Aufnahme) az útmenti falvak típusához sorolható, de nem a lakóházak megszokott és a „zárt” jelzőt kiérdemlő, szabályos felsorakozásával az országút mindkét oldalán, hanem csupán azzal a renddel, mely a telkeket köti a közlekedési úthoz. A jórészt kismemesi eredetű, palóc nemzetségek telkei többnyire ma is osztatlanok, de a XVIII. században — amennyire az ábrázolás, és annak rendelkezésünkre álló, nem egészen hű másolata ezt sejtetni engedi — még ötletszerűen ide-oda épített lakóházaikkal a szórtság rendezetlen képét tükröző udvarok lehettek. Ez időben még a templom a falu nyugati végére esett, úgy látszik a XIX—XX. század fejlődése során került középre. A templom a község keleti és nyugati részét Felvégre, illetve Alvégre osztja (a Tarna folyása irányához igazodva), de ezenkívül két észak felé ágazó völgyben még múlt századi eredetű rövidebb utcák kanyarognak: a Kovács vögyi és a Botássza. Az első világháború, majd 1945 után a falu elsősorban mindkét irányban az országút mellett terjeszkedett annyira, hogy Tarnalelesszel teljesen össze is épült (Szélmalom alj, Hosszak), de az új, északi irányú völgy is benépesült: a Dóna. A telkek formája változó: a nemzetségek osztatlan telkei alig keskenyebbek a táblatelek formánál, de a megosztás következtében előállott, vagy újabban parcellázott telkek szalagtípusúak. Az udvarok elrendezése a régi falurészen is változatos: a több-lakóházas udvarok szinte minden típusa megfigyelhető. Az építményekkel rendszertelenül teleszórt, már kiveszőfélben levő udvartípus mellett a lakóházakkal egyik oldalon, vagy a telek mindkét oldalán beépített soros udvar adja az általánost. Az udvar beépítettsége az első világháború óta folyamatosan gyérül. Míg 1960-ban pl. a Zay had telkén 6 lakóház állott, addig 1950-ben ezek száma még 11 volt. Az osztatlan, nagy telket a rajtuk ülő nemzetségekről nevezték: Király, Ortó, Bitó, Kiszi hadnak. Még a XIX. században a kismemesek az országút mentén és a falu keleti részén (a Kovács völgyön) laktak. A telkek, tekintettel a nemesi előjogokra, igen korán kerítettek voltak.

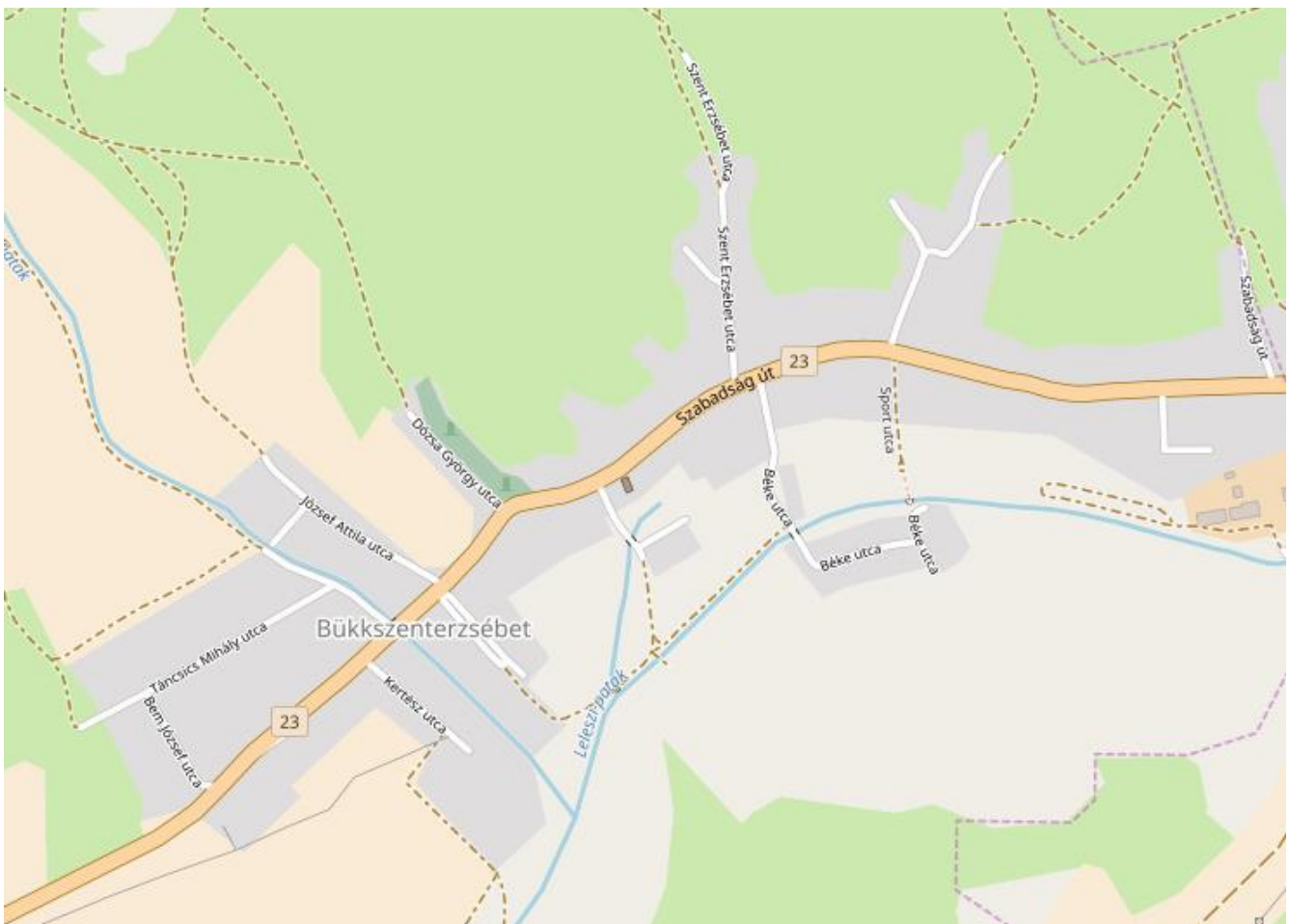

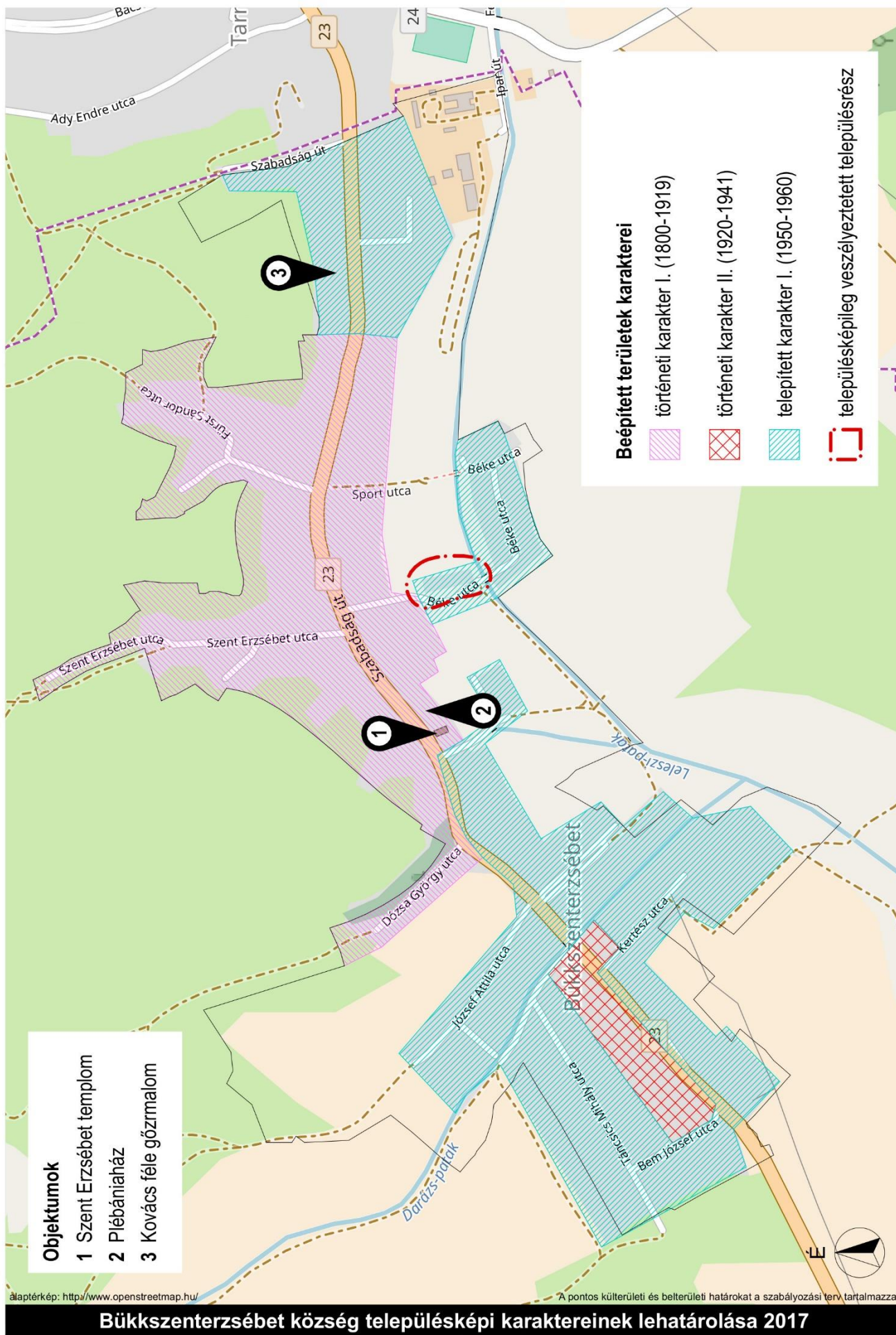
Második Katonai Felmérés (1806-1869)

Magyarország Katonai Felmérése (1941)

Openstreetmap 2017

JÓ PÉLDÁK TÖRTÉNETI I. ÁTALAKULÓ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZHEZ

A lakóház. A község hagyományos formában épült lakóházai egyrészt a kiváltságos jogi helyzet, másrészt a XX. század iparosodásával járó polgáris életmód következményeként korunkra teljesen eltűntek. A még hagyományos formákat őrző lakóház szarufás-torok-gerendás szerkezetű, kontytetős, tornácos, 3 osztatú. Az ágasfás-szelemengerendás fedélszéknek emléke sincs, a mestergerenda is igen ritka, a XX. században már csak istállóba építették be. A múlt században még használatos volt a boldoganya: használatára úgy emlékeznek, hogy „törülközöt aggattak rá”. A belülfűtős kemencetípus is korán, a múlt század végére teljesen eltűnt, sőt a szabadkéményes búbost is már 1910 körül kezdték kitenni az udvarra. A fal általános építőanyaga igen régóta a vályog, de már a XVIII. században is építettek házakat a felszínről szedett kövekből. Zsilipelt falú, gerendavázás ház 1890 körül még volt néhány, de, 100 évvel ezelőtt még a plébános háza is fából volt. Téglát elvéve már századunk elején is alkalmaztak. A hagyományos tetőfedő anyagok — a szalma és a nád — helyét korán, már századunk elején a cserép foglalta el. Ezt a korai polgárosodást a fentiekén kívül még az is magyarázza, hogy az építőmesterek a helyi lakosságból kerültek ki.

Gazdasági épületek. Az istállót általában a lakóházzal egy fedél alá építették, de a legmódosabbak külön. Kb. 1910-ben jött szokásba a csűr egyik ágát istálló céljára használni. Csűrje csak a vagyonosabb gazdának volt: közepén, a „szérő”-n nyomtattak, a két ágba pedig szalmát tettek. A nagyobb gazdák udvarán 4 faoszlopon zsúppal fedett „száraz” állott takarmány részére.

Egyéb. Az országút mellett minden nemes had telkén volt kút. Közutakat csak a völgyekben lakó „úrbéresek” használták. Gabonás veremről a hagyomány csak a leggazdagabb nemes udvarán tud. Általában ezt a célt az udvar végén elhelyezett kisebb magtárak szolgálták, alattuk gyakran pincével. Ahol a talaj engedte, a pincét az udvar végén, a part alá is ásták.

Ma a településen javarészt a 60-as évekből származó épületeket találunk, de megmaradt egy-két hagyományos tornácos ház is.

Megőrzött népi épület

Egyszerű homlokzat színezés

Egyszerű homlokzat színezés

Megőrzött népi épület

JÓ PÉLDÁK TÖRTÉNETI II. KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZHEZ

A két világháború között a Darázs-patakon túl épült ki új településrész. A magas partra felkapaszkodó épületek megközelítését a terepbe vágva oldották meg, mely markáns támfalak létesítését eredményezte, így színesítve tovább Bükkszenterzsébet építészeti arculatát.

Egyszerű homlokzat színezés

Oromzatos tetőidom

JÓ PÉLDÁK TELEPÍTETT I. KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZHEZ

Bükkszenterzsébet a második világháború után több irányba is fejlődött és új utcák nyíltak. Ennek következtében kissé kimozdult az útmenti települések típusából. Az Alkotmány utca szép példája ezeknek az újonnan nyílt utcáknak.

Oromzatos tetőidom

Oromzatos tetőidom

AJÁNLÁSOK, ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Ebben a fejezetben ajánlásokat teszünk a karakterre jellemző építészeti formavilág alapján.

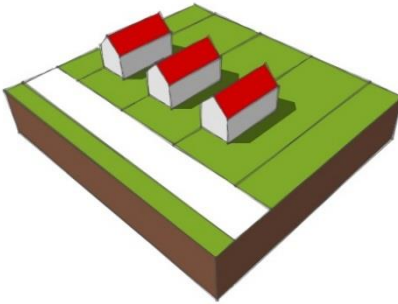
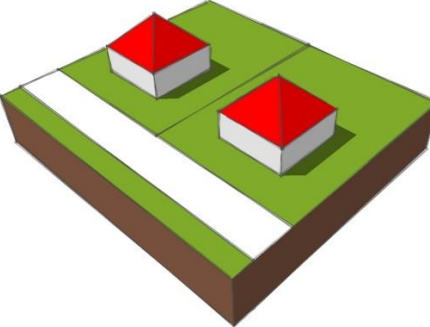
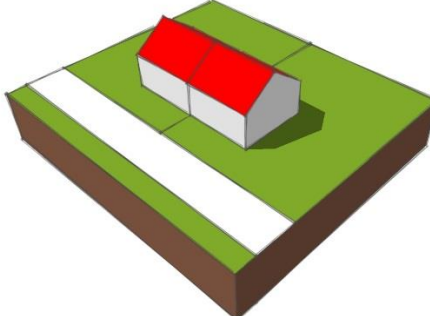
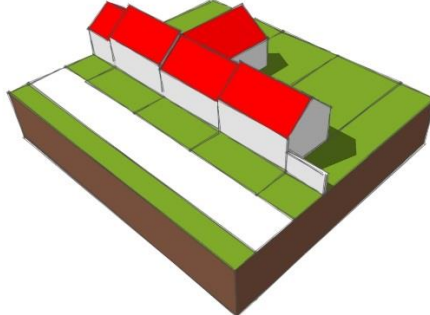
Az építészeti útmutató táblázatos formában ábrák segítségével mutatja be a karakterekre jellemző építészeti tulajdonságokat. Az ábrákhoz rövid szöveges leírást csatoltunk. Minden egyes karakter saját oszlopában jelezzük, hogy a karakterre összképe szempontjából javasolható-e az adott építészeti megoldás.

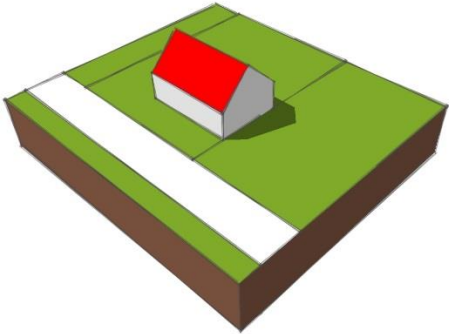
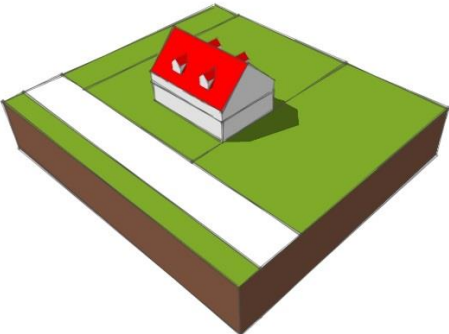
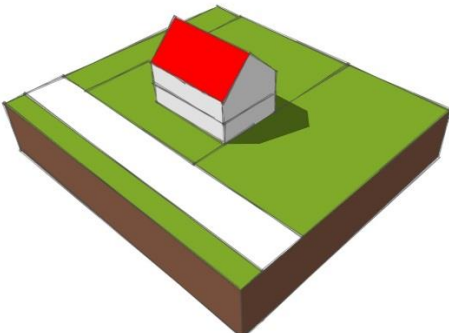
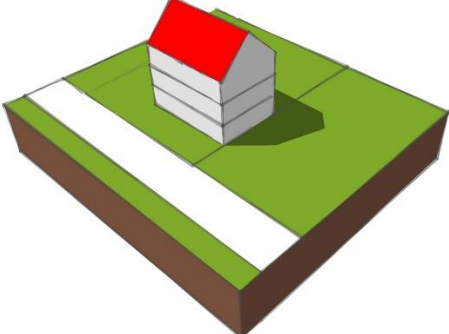
Az útmutató kizárólag ajánlásokat tartalmaz. Konkrét építészeti elképzelés esetén az illeszkedés szabályait megtartva el lehet térni tőle.

Jelmagyarázat:

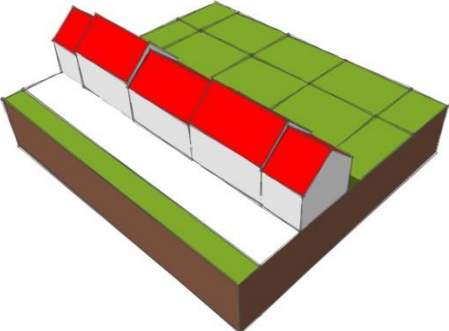
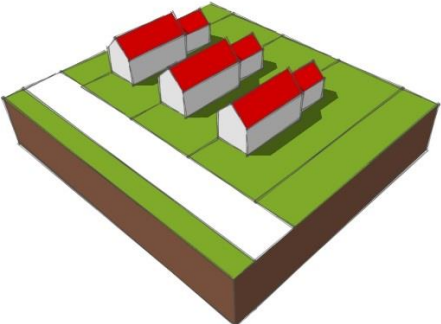
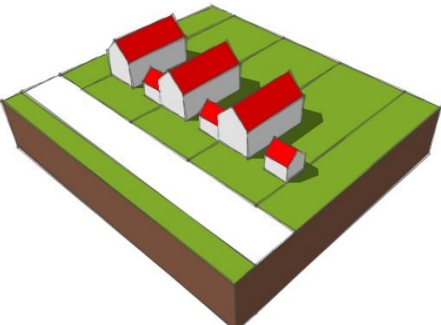
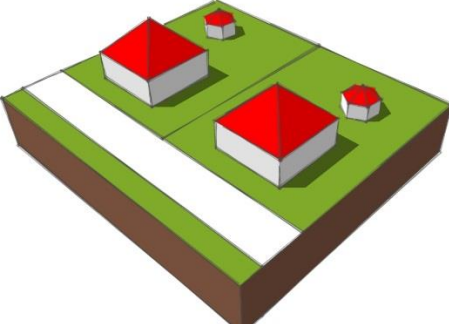
- Történeti I. karakter
- Történeti II. karakter
- Telepített I. karakter
- Telepített II. karakter
- Mezőgazdasági birtokközpontok
- Üdülőházas karakter
- Településképileg ajánlott
- Településképileg nem javasolt
- Településképileg elfogadható
- Nem releváns karakter

Beépítési mód

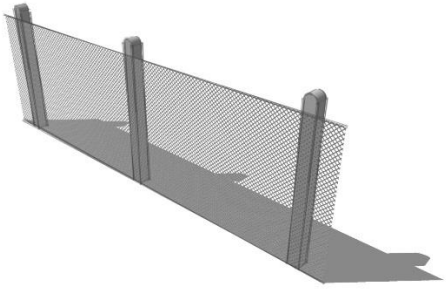
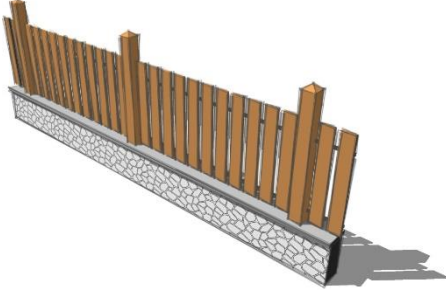

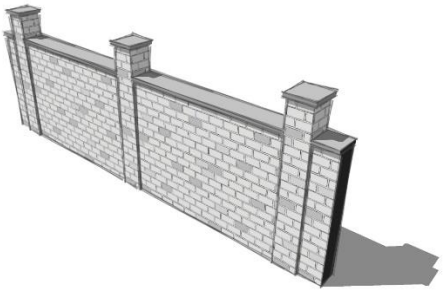
		karakterek:					
							
	oldalhatáron álló beépítés	✓	✓	✓	-	●	-
	szabadon álló beépítés	●	●	●	-	✓	-
	ikres beépítés	✗	✗	✗	-	●	-
	zárt sorú beépítés	✗	✗	✗	-	●	-

Szintszám		karakterek:						
								
	földszintes beépítés	✓	✓	✓	-	✓	-	
	földszint + tetőtér beépítés	✓	✓	✓	-	✓	-	
	egy emeletes beépítés	●	●	✗	-	●	-	
	több emeletes beépítés	✗	✗	✗	-	✗	-	

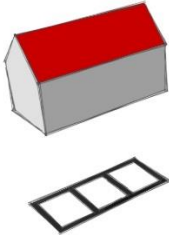
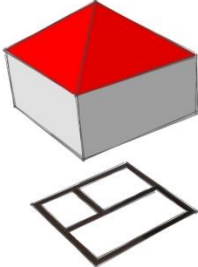
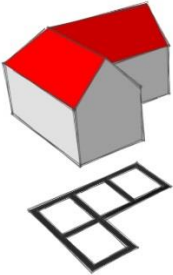
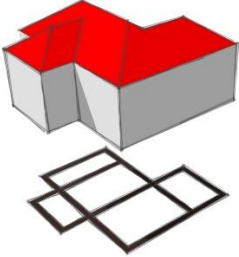
Mellék épületek, kerti építmények

		karakterek:					
							
	melléképület és kerti építmény nélkül	●	●	●	-	●	-
	főépülettel összeépítve	✓	✓	✓	-	●	-
	utcafronton külön építményként	✗	✗	✗	-	●	-
	külön építményként	●	●	●	-	●	-

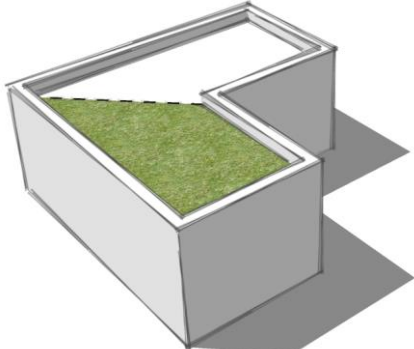
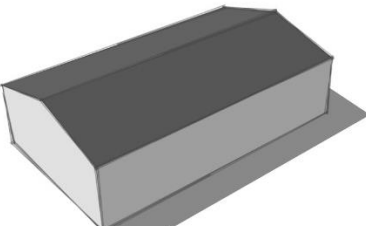
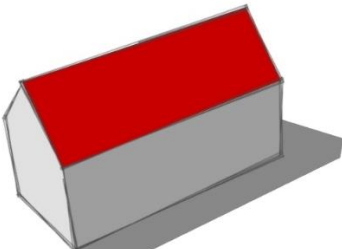
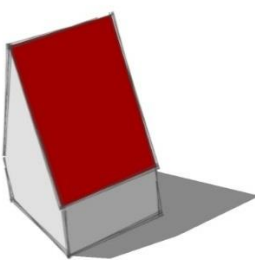
Kerítés kialakítások

		karakterek:					
							
	drótkerítés	✗	✗	✗	-	✓	-
	léckerítés	✓	✓	✓	-	●	-
	áttört kerítés lábazattal	✓	✓	✓	-	●	-
	tömör fal kisméretű téglából	✓	✓	✗	-	●	-

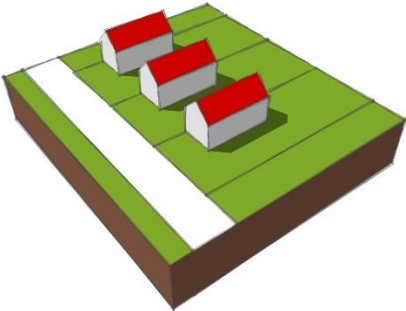
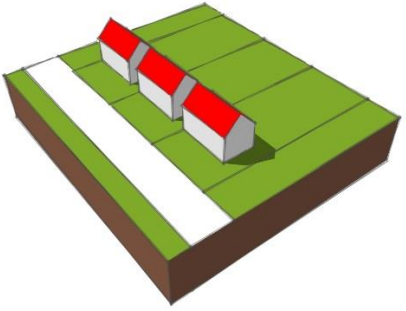
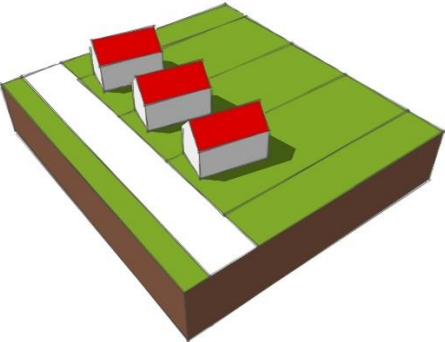
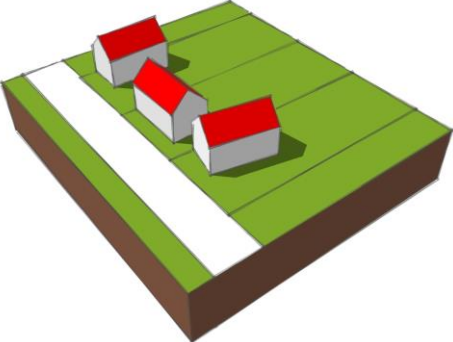
Tömegformálás

		karakterek:						
	egy traktusos tömeg	✓	●	●	-	✓	-	
	két traktusos tömeg	✓	✓	✓	-	●	-	
	L alakú tömeg	✓	●	●	-	●	-	
	szabálytalan tömegkontúr	✓	✓	✓	-	●	-	

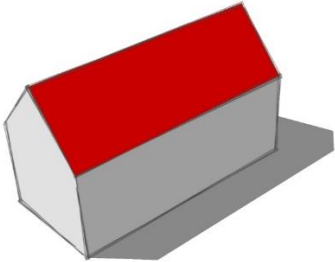
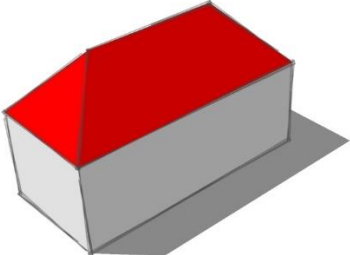
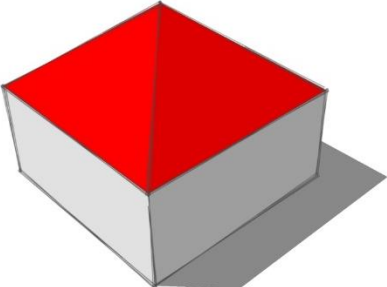
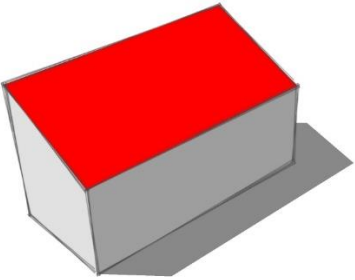
Tetőhajlás

		karakterek:					
							
	lapostető / zöldtető	✗	✗	✗	-	●	-
	alacsonyhajlású tető	✗	✗	✗	-	✓	-
	normálhajlású tető (35°-45°)	✓	✓	✓	-	✓	-
	meredekhajlású tető	✗	✗	✗	-	●	-

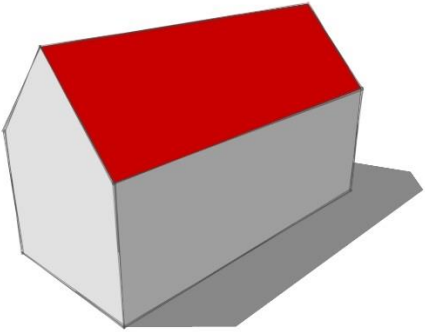
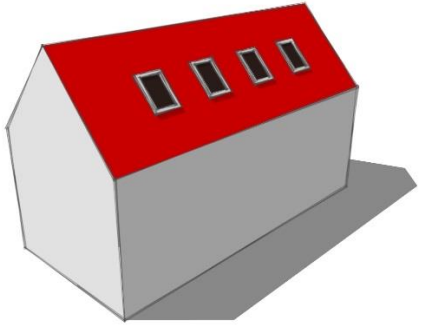
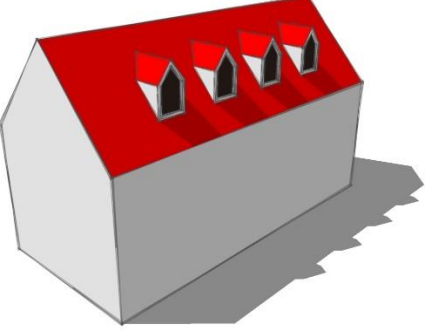
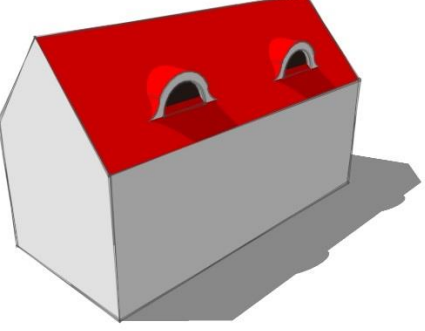
Tető gerinc irány

		karakterek:					
							
	utcára merőleges gerinc	✓	✓	●	-	●	-
	utcával párhuzamos gerinc	●	●	✓	-	●	-
	utcával szöget bezáró gerinc	●	●	●	-	●	-
	szabálytalan elrendezés	✓	✓	●	-	●	-

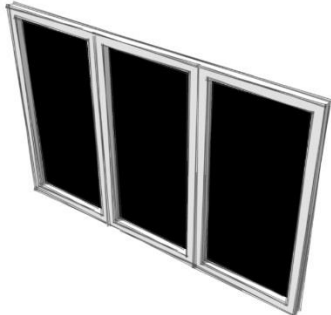

Tetőformák

		karakterek:					
							
	nyeregtető	●	●	●	-	●	-
	kontyolt tető	✓	✓	✓	-	●	-
	sátortető	●	●	●	-	●	-
	félnyeregtető	✗	✗	✗	-	●	-

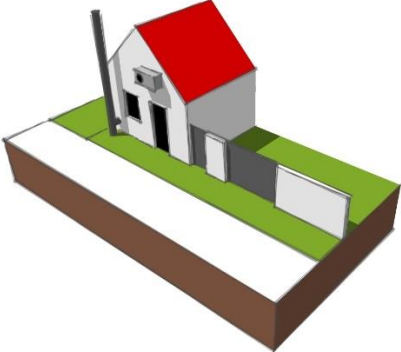
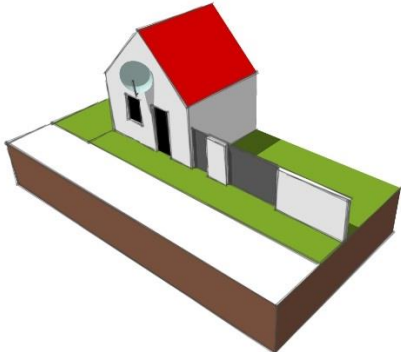
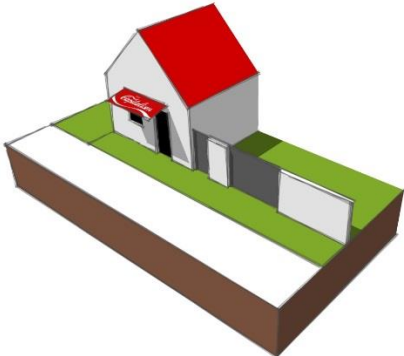
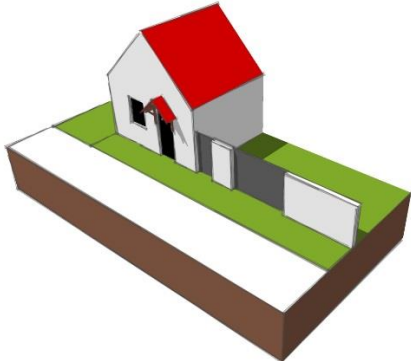
Tetőablakok

		karakterek: 					
	nincs tetőablak	✓	✓	✓	-	●	-
	tetősíklablak	✓	✓	✓	-	●	-
	állóablak	●	●	●	-	●	-
	ökör szem ablak	✗	✗	✗	-	●	-

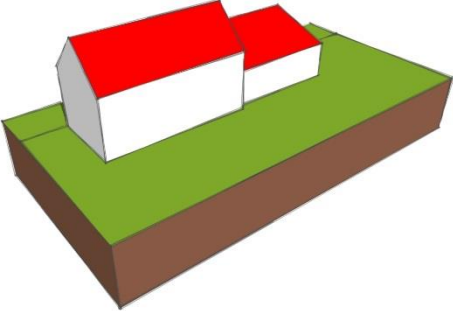
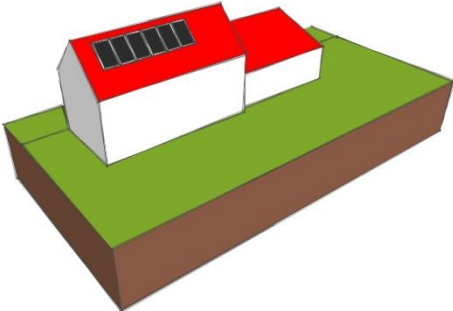
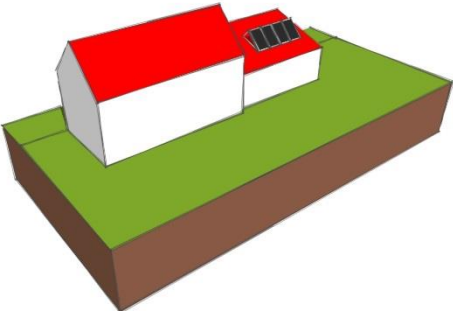
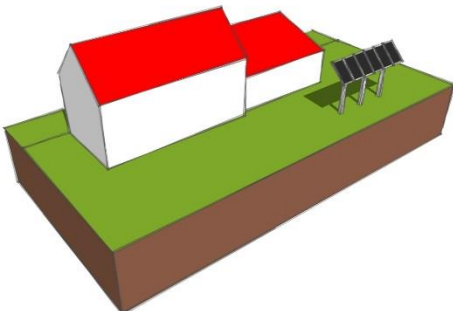
Ablakok

		karakterek:					
							
	hagyományos osztású ablak	✓	✓	●	-	●	-
	három részre osztott ablak	●	●	●	-	●	-
	két részre osztott ablak	✓	✓	✓	-	●	-
	osztás nélküli ablak	✓	✓	✓	-	●	-

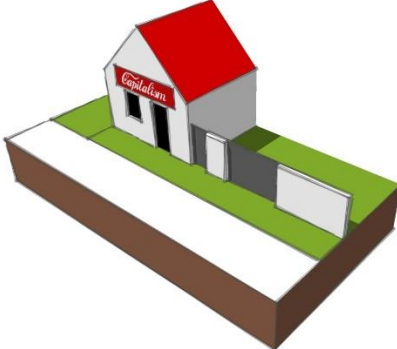
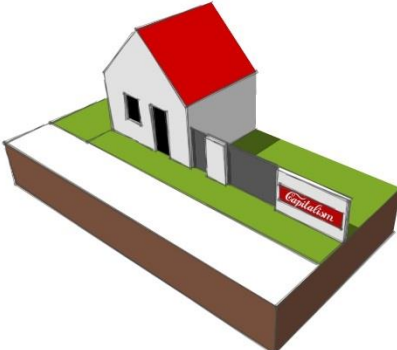

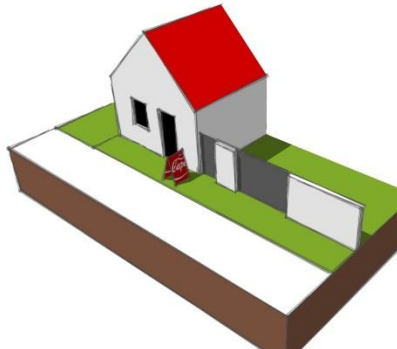
Utcai homlokzat

		karakterek:					
							
	gépészeti berendezés utcai homlokzaton	X	X	X	-	●	-
	telekommunikációs eszköz utcai homlokzaton	X	X	X	-	●	-
	napellenző utcai homlokzaton	●	●	●	-	●	-
	előtető utcai homlokzaton	●	●	●	-	●	-

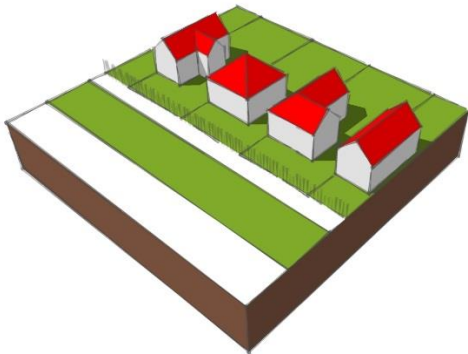
Napelem elhelyezés

		karakterek:					
							
	nincs napelem	✓	✓	✓	-	✓	-
	napelem főépületen (közvetlenül a tetőfedésre szerelve, egy foltban elhelyezve)	✓	✓	✓	-	✓	-
	napelem melléképületen	✓	✓	✓	-	✓	-
	napelem külön alépítményen	✗	✗	✗	-	●	-

Hirdetés elhelyezés

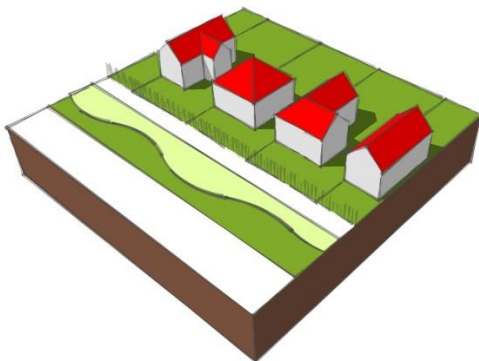
		karakterek:					
							
	hirdetés utcai homlokzaton	✓	✓	✓	-	✓	-
	hirdetés kerítésen	✓	✓	✓	-	✓	-
	hirdetés előkertben, oldalkertben	✗	✗	✗	-	●	-
	kihelyezett mobil hirdetés	●	●	●	-	✓	-

Ajánlások útmenti zöld sávok kialakítására (karaktertől függetlenül)

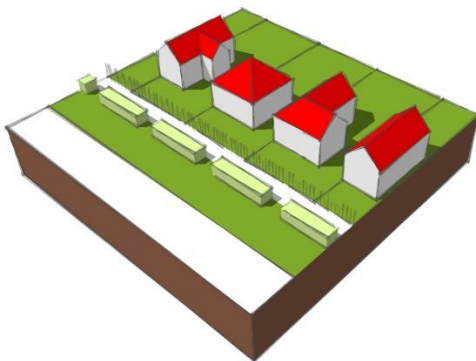
fűvesítés

szűk és nagyforgalmú utcák
esetében javasolt

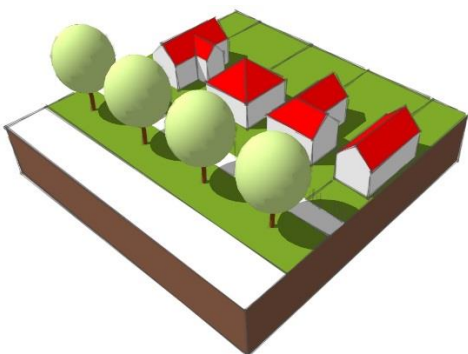
virágágyás

szűk, alacsonyforgalmú utcák
esetében javasolt

cserje, sövény

szélesebb vagy nagyforgalmú
utcák esetében javasolt

fasor

széles utcák esetében
javasolt

Cserjék, sövények és fasorok telepítésénél figyelembe kell venni a bűnmegelőzési szempontokat, valamint be kell tartani a tűzvédelmi előírásokat is. A telepítést továbbá befolyásolhatja a meglévő közművek elhelyezkedése. A Bükk Nemzeti Park által telepítésre javasolt és tiltott növények listáját a településképi rendelet tartalmazza.

Ajánlások homlokzati anyaghasználatra

	Történeti I.	Történeti II.
lábazat	meglévőkhöz illeszkedve	terméskő lábazat
homlokzat anyaga	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
homlokzat színe	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
tagozatok	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
nyílászárók	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
külső árnyékolók	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
oszlopok, pillérek	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
korlátok	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
ereszdeszka	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
oromfalak	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
ereszcsatorna	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
tetőfedés	kiselemes fedés	kiselemes fedés
kémények	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve

A kreatív gondolkodáson alapuló illeszkedést támogatva csak azon karakterek kapcsán teszünk konkrét ajánlást építőanyagokra, ahol az adott épületelem anyaghasználata karaktert befolyásoló tényező. Egyéb helyeken az illeszkedés szabályait megtartva javasolt a különböző építőanyagokat felhasználni.

Ajánlások homlokzati anyaghasználatra

	Telepített I.	Mg. birtokközpontok
lábazat	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
homlokzat anyaga	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
homlokzat színe	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
tagozatok	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
nyílászárók	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
külső árnyékolók	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
oszlopok, pillérek	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
korlátok	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
ereszdeszka	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
oromfalak	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
ereszcsatorna	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve
tetőfedés	kiselemes fedés	meglévőkhöz illeszkedve
kémények	meglévőkhöz illeszkedve	meglévőkhöz illeszkedve

A kreatív gondolkodáson alapuló illeszkedést támogatva csak azon karakterek kapcsán teszünk konkrét ajánlást építőanyagokra, ahol az adott épületelem anyaghasználata karaktert befolyásoló tényező. Egyéb helyeken az illeszkedés szabályait megtartva javasolt a különböző építőanyagokat felhasználni.

Mezőgazdasági birtokközpontok

A TSZ központok a 90-es években felszámolásra kerültek, azonban az épületállomány megmaradt, újra hasznosítása folyamatban van illetve külterületeken újabb mezőgazdasági épületek is létesülhetnek, ezeknél az anyaghasználatnál az illeszkedés szabályait javasoljuk figyelembe venni, illetve külterületi természetben való építettségük okán az építésnél, átalakításnál, bővítésnél a kilátásvédelem, rálátásvédelem és tájvédelem szempontjait is javasoljuk figyelembe venni.

JÓ PÉLDÁK SAJÁTOS ÉPÍTMÉNYFAJTÁK, REKLÁMHORDOZÓK, UTCANÉVTÁBLÁK

Településeink közterületeit meghatározó sajátos építményfajták, reklámhordozók és egyéb műszaki berendezések a települések fejlődési üteméhez képest rendkívül gyors változásokon esnek át. A technológiai fejlődés újabb, és újabb eszközök és hálózatok megjelenését eredményezi településeinken. A folyamatosan változó műszaki kialakítások miatt igen nehéz, vagy szinte lehetetlen feladat általánosan alkalmazható ajánlásokat tenni. Az utcaképben talán leginkább zavaró léghábeles hálózatok lehetőség szerinti összevonása mindenképpen javasolható, amíg a földkábeles vezetés általánossá nem válik. Majdnem mindenhol elmondható, hogy a sajátos építményfajták és egyéb műszaki berendezések elhelyezésénél kevés jó példát találunk. Ugyan ez a helyzet a reklámhordozók vonatkozásában is. Ez utóbbiak elhelyezésére korábbi fejezetekben karakterenként külön-külön ajánlásokat tettünk.

Bükkszenterzsébet hirdető táblái, utcanév táblái és az újonnan kialakított buszmegálló páriát ritkítóan egységes szemlélettel készültek.

Közvilágítás, díszvilágítás (LoNNe ajánlások)

A fény hatással van a növényekre, állatokra és hasonlóan az emberekre is. Akár kis mennyiségű, rossz időben érkező fény is megzavarhatja az élőlények belső óráját, a hormonok termelését, vagy akár a teljes ökoszisztémát is károsan érintheti. A ragadozó-zsákmány kapcsolatok felborulhatnak és az éjszakai fajok növekvő mértékben elveszthetik életterületüket. Hosszú távon mindez a biológiai változatosságot is veszélyezteti.

A helyzet javítása érdekében a kutatók négy cselekvési javaslatot fogalmaztak meg.

El kell kerülni a hideg fehér fényű világítást, amely 500 nanométernél rövidebb hullámhosszúságú fényt tartalmaz: Ennek megfelelően 3000K alatti érték javasolt a kültéri világítás színhőmérsékletére.

A világítótestek ernyőzése olyan legyen, hogy a fényt oda irányítsa, ahol arra szükség van: Megfelelő ernyőzés esetén a kibocsátott fényt nem látjuk közvetlenül. A megfelelően irányított fény nem jut a gyalogosok, járművezetők szemébe, az épületek ablakai felé vagy éppen az égbolt irányába. A fényeknek - még a díszvilágítás esetén is - lefelé kell irányulniuk. Így például a talajszintbe épített fényvetőket, melyek felfelé sugároznak, el kell kerülni.

Az utcákat amennyire csak lehet egyenletesen, és amennyire csak lehet alacsony intenzitással világítsuk meg: Vidéki utakon a 0,3 cd/m² fénysűrűség elegendő, amely kb. 4 lux megvilágítással elérhető. Ez az EU útvilágítási szabványoknak (EN13201) megfelelő legalacsonyabb útosztály. Az EU szabványok gyakran sokszor erősebb megvilágítást ajánlanak, mint ami jelenleg a legtöbb európai településen megvalósult.

Igazítsák a kültéri világítást a tényleges használat idejéhez. Este 10 óra, vagy éjfél után jóval kevesebb fényre van szükség, ennek megfelelően a közvilágítás fénye csökkenthető. A megvilágítási szintek akár 50-80%-os csökkentése is lehetséges. A nem közcélú világítást teljesen ki kell kapcsolni, ha nincs arra közvetlen szükség.

forrás:

Világítástechnikai társaság

Óvjuk meg az éjszakát: Egy nemzetközi tudományos kutatóhálózat ajánlásai a kültéri világítás kapcsán

<https://goo.gl/wqxxqG>

Utcanévtábla

Az utcakép fontos eleme az utcanévtábla és a hákszám tábla, de a településen való tájékozódásban is kiemelkedő szerepe van. Ezért különösen fontos, hogy kialakításuk és elhelyezésük egységes elvek mentén történjen.

Az utcanévtáblát az épület sarkához minél közelebb kell elhelyezni. Az elhelyezés magasságának javasolt határértékei: 250-450 cm. Egyes övezetekben előfordulhat, hogy kerítésre kell felszerelni az utcanévtáblát, mert az épület fala messze esik a saroktól, de ez esetben is törekedni kell a legmagasabb elhelyezésre.

1. sor A közterület neve - 70mm verzálmagasság

Hákszám tábla

A hákszám táblát a bejáratához lehető legközelebb, attól jobbra (ritkábban balra vagy középen), 2-3 m-es magasságban kell elhelyezni. Szükség esetén lehetséges a hákszám tábla kapuszerkezetre vagy kerítésre való felszerelése is.

1. sor A közterület neve - 20mm verzálmagasság

2. sor A hákszám - 70mm verzálmagasság

Tipográfia

A táblák szöveges feliratának alapkövetelménye a jó olvashatóság. A táblákon az úgynevezett talpnélküli (sans-serif), groteszk betűtípusokkal kiírt információk olvashatók a legjobban. A táblák feliratai számára megfelelő betűtípusok pl. Helvetica, Frutiger, Gill, Arial. A tábla háttérének és a feliratának színe között határozott különbség, kontraszt legyen. A feliratok háttereként homogén felületet alkalmazzunk. A feliratok határozott kontúrral készüljenek. A feliratokat középtengelyesen, minden sort középre zárva kell elhelyezni a táblákon.

Elrendezési vázlat:

